

Čína: život na vypůjčený čas

 stoletie.ru/ekonomika/kitaj_zhizn_vzajmy_112.htm

Časovaná bomba pod čínskou ekonomikou

Náš zájem o čínskou ekonomiku je způsoben dvěma hlavními důvody. Jednak proto, že se Nebeská říše stala hlavním obchodním a ekonomickým partnerem Ruska a její místo v zahraničně ekonomických vztazích Ruské federace stále roste. Zadruhé proto, že Čína se dnes stala první ekonomikou na světě a posunula Spojené státy na druhé místo (pokud vezmeme v úvahu jejich HDP v paritě kupní síly jüanu k dolaru). Stav celé světové ekonomiky proto do značné míry závisí na stavu čínské ekonomiky.

Kromě zjevných hospodářských úspěchů Číny jsou v její ekonomice stále viditelnější některé problémy. Jedním z nich je vysoká dluhová zátěž, kterou zažívají všechny sektory ekonomiky. Včetně a především veřejného sektoru.

Stát nikdy neopustil takový prostředek podpory rozpočtu a ekonomiky, jako jsou půjčky. Čínské úřady se zároveň vždy snažily kontrolovat vládní půjčky a veřejný dluh, čímž vytvořily řadu „červených čar“, které nelze překročit.

Hlavními byly maximální hodnoty schodku státního rozpočtu a celková výše veřejného dluhu. Většinou ne absolutně, ale relativně – jako procento hrubého domácího produktu (HDP).

Při vytváření takových „červených linií“ se čínské vedení řídilo standardy Maastrichtské smlouvy evropských zemí (1992), dokumentu, který položil základy Evropské unie. Dohoda stanovila, že

schodek státního rozpočtu členských zemí EU by neměl překročit 3 % HDP a veřejný (státní) dluh by neměl přesáhnout 60 % HDP.

V 90. letech se pro Čínu evropský standard pro maximální hodnotu veřejného dluhu zdál jako něco velmi vzdáleného a nedosažitelného. V roce 1995 tak podle MMF činil čínský veřejný dluh skromných 21,62 % HDP. Do roku 2000 mírně vzrostl a dosáhl úrovně 22,99 % HDP. Ale v tomto století se dynamika veřejného dluhu začala podobat exponenciálnímu růstu. Do roku 2010 toto číslo vzrostlo na 33,92 % HDP. A čínský vládní dluh překročil „červenou čáru“ evropského standardu v roce 2019, kdy toto číslo činilo 60,4 % HDP. Růst dluhu se tím ale nezastavil. Zde jsou hodnoty ukazatele v následujících letech (%): 2020 - 70,14; 2021 – 71,84; 2022 – 77.10.

K jakémusi „kvantovému skoku“ došlo v letech 2019-2020, kdy hodnota ukazatele meziročně vzrostla téměř o 10 procentních bodů. Abychom byli spravedliví, je třeba říci, že v této době se v mnoha zemích světa velmi výrazně zvýšil veřejný dluh, a to jak v absolutním, tak relativním vyjádření. Důvodem byla pandemie covid, která vyvolala ekonomickou krizi téměř ve všech zemích světa. A země se alespoň nějakým způsobem pokusily utlumit recesi zvýšením vládních výdajů a veřejného dluhu. Mimochodem Čína byla v roce 2020 téměř jedinou zemí na světě, kde nedošlo k poklesu HDP, dokonce došlo k mírnému nárůstu HDP. Toho bylo dosaženo díky poměrně prudkému nárůstu vládních výdajů a veřejného dluhu.

Odborníci očekávají, že do konce roku 2023 překročí čínský veřejný dluh hranici 80 % HDP. Podle prognózních odhadů ze známého informačního zdroje STATISTA bude relativní úroveň čínského veřejného dluhu (% HDP): 2023 - 82,98; 2024 – 87,41; 2025 – 91,80; 2026 – 95,90; 2027 – 100,12; 2028 – 104:34.

Stručně řečeno, očekává se, že v blízké budoucnosti čínský veřejný dluh nejprve překročí hranici 90 % a poté hranici 100 % HDP. Poté se Nebeská říše připojí do klubu zemí, jejichž veřejný dluh je větší než jejich roční HDP.

Nejvýraznějšími členy tohoto klubu jsou v současnosti: USA (121,38 % HDP v roce 2022); Japonsko (261,29 %); Řecko (177,43 %); Itálie (144,41 %), Španělsko (111,98 %); Francie (111,67 %); Kanada (106,59 %); Velká Británie (101,36 %).

Veřejný dluh jakékoli země roste kvůli skutečnosti, že vládní půjčky převyšují splácení dříve vzniklých dluhů. Navíc hovoříme o půjčkách nejen od centrální vlády, ale také od nižších úrovní státní správy až po místní (obecní) úřady. Po mnoho let udržovala ústřední vláda Číny maximální schodek státního rozpočtu ve výši 3 % HDP. Řadu svých problémů řeší zvyšováním dluhů orgánů samosprávy. A pokud sečteme dluhy všech úrovní vlády v Číně, pak roční čisté výpůjčky státu (tj. půjčky mínus splátky dluhu) již dávno začaly překračovat 3 % HDP.

V roce 1990 činily čisté vládní půjčky Číny podle MMF pouhých 0,7 % HDP. V roce 2010 byly ještě menší – 0,4 % HDP. V roce 2015 – 2,5 %. Ale v roce 2016 již vzrostly na 3,4 % HDP. Poté pokračovaly v rychlém růstu a v roce 2019 dosáhly 6,1 % HDP.

V roce 2020 bylo dosaženo rekordní úrovně čistých výpůjček – 9,7 % HDP. Tento skok byl způsoben pandemií covidu, která začala v Nebeské říši a která hrozila vážnou ekonomickou krizí. Krize byla zastavena silnými půjčkami, z nichž většina pocházela od místních čínských úřadů.

Čisté vládní půjčky v následujících letech mírně klesly, ale všechny se brzy vyrovnaly na vyšších úrovních než před Covidem. V roce 2022 činily 7,5 % HDP; v roce 2023 se odhaduje, že budou činit 7,1 % HDP.

MMF uvádí následující prognózy výše čistých vládních výpůjček na nadcházející roky (% HDP): 2024 – 7,0; 2025 – 7,3; 2026 – 7,5; 2027 – 7,6; 2028 – 7,8. Je zřejmé, že s takovými odhady celkový veřejný dluh Číny rychle poroste.

Pro čínské úřady přitom „posvátná kráva“ zůstala limitní hodnotou deficitu státního rozpočtu ČLR ve výši 3 % HDP. V roce 2019 se tak schodek rovnal 2,8 % HDP. Když ale pandemie Covid začala, Peking musel překročit „červenou čáru“. V roce 2020 vyskočil schodek rozpočtu na 3,6 % HDP; v roce 2021 činil 3,2 % HDP. Ale již v roce 2022 se toto číslo vrátilo k normálním hodnotám, deficit činil 2,8 % HDP. Pro rok 2023 čínské úřady sestavily státní rozpočet, ve kterém byl plánován schodek přesně 3 % HDP. Až do podzimu všichni věřili, že rozpočet na rok 2023 bude přesně splněn, včetně velikosti deficitu.

Státní rada však v říjnu zaslala Stálému výboru Národního lidového shromáždění (NPC) řadu návrhů na naléhavá opatření v oblasti veřejných financí. A 24. dne uvedeného měsíce byly návrhy schváleny. Jejich podstata se scvrkává na skutečnost, že čínská vláda vydává ve čtvrtém čtvrtletí tohoto roku další 1 bilion jüanů (141 miliard dolarů) ve státních dluhopisech na financování výdajů na infrastrukturu. Vybrané prostředky budou převedeny na místní samosprávy prostřednictvím převodních plateb a centrální vláda převezme odpovědnost za splácení jistiny a úroků. Polovina prostředků, 500 miliard jüanů, bude uvolněna letos a polovina bude převedena do roku 2024.

Náměstek ministra financí Zhu Zhongming na brífinku 25. října řekl, že získané peníze budou financovat především investice v osmi hlavních oblastech, včetně obnovy oblastí zasažených katastrofou, realizace klíčových projektů protipovodňové ochrany a zlepšení zvládnání katastrof. Hlavními příjemci budou regiony severní a severovýchodní Číny.

Ústřední vláda zřídka vydává speciální státní dluhopisy určené k financování konkrétních politik nebo projektů („cílové půjčky“). Poprvé to bylo v roce 1998 během asijské finanční krize, jejich čisté využití bylo v roce 2007 během globální finanční krize a poté znovu v roce 2020 během pandemie covid. Aktuální rozhodnutí je čtvrtým případem. Je to však poprvé, kdy budou do rozpočtového deficitu zahrnuty speciální státní dluhopisy.

Na pozadí říjnového rozhodnutí bylo, že místní úřady, které donedávna nesly hlavní tíhu vládních půjček, vyčerpaly všechny své možnosti. Mnoho z nich je v přednastaveném stavu. A někteří již své dluhové závazky nespláceli. Jde jen o to, že státostranické vedení Nebeské říše nedoporučuje, aby to média propagovala, aby nezasévala paniku ve společnosti a mezi investory.

Další výpůjčky dluhopisů schválené NPC zvyšují rozpočtový deficit na 3,8 % HDP.

Stát opět překročil „červenou čáru“. Navíc jde o rekordní rozpočtový deficit v historii Číny. Mimochodem, na pozadí čínských ukazatelů vypadá schodek státního rozpočtu Ruské federace velmi skromně. Podle předběžných odhadů bude do konce roku 2023 činit maximálně 1 % HDP.

Je pozoruhodné, že v Číně již nějakou dobu existuje nevyslovená cenzura publikací o ekonomických tématech. Autorům se nedoporučuje kritizovat hospodářskou politiku strany a státu a vyjadřovat příliš radikální návrhy, které nezapadají do oficiální ideologie. A v listopadu se v čínských médiích objevily kuriózní výroky čínského ekonoma Jia Genlianga. A to zjevně není náhoda.

Vládě doporučuje, aby aktivně najímala pracovníky ve veřejném sektoru a výrazně navyšovala vládní výdaje s cílem zvýšit příjmy a spotřebu obyvatel. Čína by se podle čínského ekonoma neměla

obávat poklesu exportu zboží a poklesu obchodního přebytku v důsledku zvýšeného západního protekcionismu na Západě. Tyto ztráty mohou být dobře kompenzovány zvýšením rozpočtových výdajů a rozpočtovým deficitem. Ekonom schválil právě přijaté rozhodnutí zvýšit rozpočtový deficit na 3,8 % HDP s tím, že to bude mít jistě příznivý vliv na čínskou ekonomiku. Řekl ale, že toto opatření nestačí. A že práh rozpočtového deficitu by měl být zvýšen alespoň na 5 % HDP. Pozorovatelé vyjádřili názor, že veřejné vystoupení Jia Genlianga bylo posvěceno čínskými úřady. A brzy může skutečně padnout rozhodnutí posunout „červenou čáru“ na novou úroveň – 5 % HDP.

Vládní dluh je pouze částí celkového dluhu čínské ekonomiky. Dalšími složkami celkového dluhu jsou dluhy firem v nefinančním sektoru ekonomiky (nefinanční podniky) a sektoru domácností (tj. jednotlivci). Celkem tyto tři složky tvoří tzv. nefinanční dluh.

Kromě nefinančního dluhu existuje také dluh finanční. Jde o dluhy bank a dalších finančních institucí. Ale ve vztahu ke státu, nefinančním společnostem a sektoru domácností vystupují jako čistí věřitelé, a nepodílejí se tedy na výpočtu celkového dluhu. Právě oni (banky a další finanční organizace) vytvářejí hlavní dluhovou zátěž pro ekonomiku země.

Existují veřejně dostupné odhady celkového („nefinančního“) dluhu Číny, které se mohou mírně lišit. To lze vysvětlit poměrně velkou „zatažeností“ oficiálních statistik Čínské lidové republiky a skutečností, že část dluhu (podle mnoha odborníků) obecně končí „v zákulisí“ oficiálních statistik.

Autoritativní tisková agentura Bloomberg pravidelně poskytuje své odhady celkového čínského dluhu. Například 8. května 2023 agentura zveřejnila článek „Poměr čínského dluhu k HDP vzrostl na rekordních 279,7 % na úvěrovém boomu“ („Poměr čínského dluhu k HDP vzrostl

na rekordních 279,7 % uprostřed úvěrového boomu “). Už ze samotného názvu článku vidíme, jaká byla relativní úroveň celkového dluhu Nebeské říše. Toto číslo odpovídá konci 1. čtvrtletí 2023. Na konci prvního čtvrtletí roku 2022 Bloomberg odhaduje, že celkový dluh činil 266,7 % HDP. Meziročně jde o nárůst o 13 procentních bodů.

27. července 2023 Bloomberg přináší nový článek na téma čínského dluhu: „Poměr čínského dluhu dosáhl rekordu, ale tempo půjčování se zmírňuje.“ Uvádí, že do konce druhého čtvrtletí roku 2023 celkový dluh vzrostl na 281,5 % HDP. Tím o 1,8 procentního bodu oproti konci 1. čtvrtletí letošního roku a o 10,2 procentního bodu oproti konci 2. čtvrtletí 2022. Bloomberg poznamenává, že její odhady dluhu vycházejí z údajů Čínské lidové banky a Národního statistického úřadu.

A zde je materiál Informační a analytické služby amerického Kongresu ze dne 27. září 2023 „Čínská ekonomika: Současné trendy a problémy“. Ta stanovuje úroveň celkového dluhu Číny na konci roku 2022 na 297 % HDP.

25. září 2023 zveřejnila známá nesystémová publikace Zerohedge (anglicky psaný online blog věnovaný recenzím světové ekonomiky a mezinárodních financí) článek „China's 300% Debt And Dilemmas“. Z názvu článku vyplývá, že celkový dluh Číny již dosáhl úrovně 300 % HDP. Od roku 2004 se relativní úroveň celkového dluhu Číny podle odhadů ZeroHedge více než zdvojnásobila. Relativní míra zadlužení Číny je dnes již před Spojenými státy a eurozónou, kde podle Banky pro mezinárodní platby (BIS) dosahuje 265 %, respektive 255 % HDP.

Autor publikace ZeroHedge poznamenává, že oficiální statistiky dluhu Číny jsou doplněny o odhad skrytého dluhu. Podle jeho názoru je rozsah skrytého dluhu orgánů místní správy v Nebeské říši obzvláště velký.

Tato publikace poskytuje velmi rozsáhlé a podrobné hodnocení místního veřejného dluhu. Oficiální údaje o zadlužení místních samospráv jsou jen špičkou ledovce. V březnu 2023 byla tato špička ledovce 37,05 bilionu RMB (5,17 bilionu USD). Experti z americké banky Goldman Sachs odhadli velikost celého „ledovce“ na 95 bilionů juanů (neboli 13,2 bilionu amerických dolarů). A odhad Zerohedge je ještě vyšší: dluh místní vlády je 106,7 bilionu juanů, tedy asi 14,6 bilionu dolarů. A to je zhruba dvojnásobek dluhu centrální vlády.

Odborníci na telegramovém kanálu Spydell_finance odhadli celkový (nefinanční) dluh Číny na 308 % HDP (na konci druhého čtvrtletí roku 2023), přičemž poznamenali, že za posledních 15 let (ve srovnání s polovinou roku 2008) se zdvojnásobil. Dluhové zatížení v Číně je výrazně vyšší než v USA (253 %), eurozóně (240 %), Spojeném království (237 %), Jižní Koreji (273 %) a Austrálii (220 %). Mezi velkými zeměmi je Kanada na stejné úrovni jako Čína s dluhovým zatížením 307 %. A pouze jedna velká ekonomika, Japonsko, má vyšší dluhovou zátěž. Odhaduje se na 414 %.

Dluhové zatížení většiny velkých světových ekonomik se v posledních letech zvyšuje. Pokud to srovnáme s obdobím před Covidem 2019, největší relativní nárůst dluhové zátěže se odehrál v Číně.

Ve 2. čtvrtletí 2019 byla podle odhadů Spydell_finance relativní úroveň celkového dluhu Říše středu 264 %; do poloviny roku 2023 se zvýšila o 44 procentních bodů na 308 %. Ale zvýšení relativní úrovně veřejného dluhu pro některé další země pro roky 2019-2023.

(procentní body): Indie – 26; Japonsko – 35; Jižní Korea a Singapur - 41,3; Thajsko - 41.

Je pozoruhodné, že většina zemí, které jsou obvykle klasifikovány jako „ekonomicky vyspělé“, zaznamenala mírný nárůst celkového dluhového zatížení nebo se mu dokonce podařilo jej snížit. V USA v letech 2019-2023. dluhové zatížení vzrostlo pouze o 2,5 procentního

bodů. A k poklesu za uvedené období došlo v následujících zemích (v procentech): země eurozóny - 18,7; Velká Británie - 31,6; Austrálie - 14,4; Kanada – 0,4.

Velmi zajímavé trendy. Spydell_finance bohužel nezveřejňuje „kuchyní“ svých odhadů, včetně primárních zdrojů informací.

Všechny složky nefinančního dluhu Číny vykazují nárůsty v absolutním i relativním vyjádření. V již zmíněném článku Bloombergu z 8. května 2023 jsou tedy uvedeny následující údaje. Od konce 1. čtvrtletí 2021 do konce 1. čtvrtletí 2023 (tj. dva roky) vzrostla relativní úroveň celkového nefinančního dluhu Číny z 267,2 % na 279,7 % HDP, tzn. o 12,5 procentního bodu. Zde jsou ale ukazatele pro jednotlivé složky tohoto dluhu na začátku a na konci stanoveného období (% HDP):

Sektor domácností – 62,2 a 63,3

Sektor nefinančních podniků – 160,7 a 165,7

Veřejný sektor – 44,2 a 50,7.

Růst relativní úrovně dluhu podle sektorů tak byl (v procentních bodech): sektor domácností – 1,1; sektor nefinančních podniků – 5,0; veřejný sektor – 6,5.

Spydell_finance oznámila, že na konci druhého čtvrtletí roku 2023 činil dluh nefinančního podnikového sektoru 28,3 bilionu dolarů, v relativním vyjádření to je 166 % HDP. V polovině roku 2008 to bylo 94,2 % HDP. Za dekádu a půl se tak dluhové zatížení sektoru nefinančních podniků zvýšilo 1,76krát. Sektor nefinančních podniků překročil 100% hranici vysokou rychlostí již v roce 2009 (113,6 % na konci druhého čtvrtletí). V roce 2016 bylo dosaženo rekordního čísla – 160,7 %.

Poté došlo k mírnému poklesu dluhové zátěže. Čínské úřady začaly být vážně znepokojeny astronomickým rozsahem dluhu a začaly přijímat přísná opatření ke kontrole půjček a půjček v reálném sektoru ekonomiky. Bylo dosaženo určitého pokroku. V roce 2019 se dluhová zátěž snížila na 151,4 % HDP.

Poté zasáhla Čínu pandemie Covid, což si vyžádalo uvolnění přísných omezení půjček. A v polovině roku 2020 toto číslo vyletělo na 163,4 %. V polovině loňského roku se toto číslo snížilo na 158 %. A za poslední rok prudce vzrostlo dluhové zatížení nefinančních podniků, které se zvýšilo až o 8 procentních bodů. Současný údaj je rekordem v historii Číny.

Z hlediska dluhového zatížení nefinančních podniků je světovým rekordmanem Čína. Zejména Nebeská říše je se svým aktuálním ukazatelem 166 % více než dvakrát rychlejší než Spojené státy, jejichž ukazatel je 76,5 %. V absolutních číslech převýšil čínský podnikový dluh v letech 2011-12 dluh USA.

Nejbližší velké ekonomiky Číně z hlediska relativní úrovně zadlužení podniků jsou Švédsko, Francie, Jižní Korea a Japonsko. Jsou ale také výrazně pozadu. V první z těchto zemí je to 159,1 %; druhý – 152,6; třetí – 123,9 %; čtvrtý – 116,2 %. Pro informaci uvedu hodnoty dluhového zatížení sektoru nefinančních podniků pro některé další přední ekonomiky (%): Eurozóna – 97; Velká Británie – 66; Indie – 59.3.

Spydell_finance uvádí, že podle předběžných údajů tvoří asi 35-37 % struktury celkového firemního dluhu Číny dluh stavebních firem, průmyslové podniky tvoří 27 %, následuje velkoobchod a maloobchod – 14 %, doprava a logistika – 8 %. Je pozoruhodné, že 83–85 % podnikového dluhu bylo tvořeno interními půjčkami a úvěry. Přibližně 60 % dluhu tvoří závazky vůči čínským bankám, 23-25 % dluhu jsou závazky vůči finančním společnostem (pojišťovny, penzijní fondy,

hedgeové fondy atd.). Následující závěr expertů Spydell_finance je důležitý: „Navzdory skutečnosti, že náklady na obsluhu dluhu čínských společností jsou při vážené průměrné úrokové sazbě 5,1–5,5 % poměrně nízké, celková zátěž je vzhledem k obrovskému dluhu velmi vysoká. 9-10 % HDP jde na závazky služeb a pouze v nefinančním sektoru Číny, s výjimkou státu a obyvatelstva.

Vzhledem k tomu, že firemní dluh tvoří přibližně polovinu celkového nefinančního dluhu Číny, lze provést hrubý odhad: povinnost obsluhovat veškerý čínský dluh by mohla činit 18–20 % čínského HDP. Reálný růst čínského hrubého domácího produktu v posledních letech v průměru nepřesahuje 5 % ročně. Podle předběžných odhadů MMF bude růst HDP Číny v roce 2023 činit 5,0 %. Podle prognózy MMF se v roce 2024 růst HDP Číny sníží na 4,2 %. Do roku 2028 klesne na 3,4 %. Je jasné, že růst čínského HDP je nejméně čtyřikrát nižší než roční výdaje, které čínská ekonomika potřebuje vynaložit na obsluhu svých astronomických dluhů. Cesta z této situace je možná pouze prostřednictvím velmi vážné krize.

My samozřejmě spoléháme na našeho východního souseda. Ano, spolupráce s Čínou je pro nás životně důležitá. Ano, musíme to zlepšit a rozvíjet. Ale zároveň mějte na paměti, že čínská ekonomika může kdykoli vstoupit do fáze akutní ekonomické krize. A proto, jak se říká, je užitečné „roztáhnout slámu“.

Za prvé, podle odborníků bychom neměli neomezeně zvyšovat podíl Číny na zahraničním obchodu Ruské federace, měli bychom diverzifikovat geografickou strukturu tohoto obchodu. Zadruhé provedte co nejrychleji náhradu importu.

Katasonov Valentin Yurievich – profesor, doktor ekonomických věd, předseda Ruské ekonomické společnosti pojmenované po S.F. Šarapovová

Komentáře

Zanechat komentář

- [Obrázek dne](#)
- [Tento moment](#)
- [Politika](#)
- [Rusko a svět](#)
- [Do zahraničí](#)
- [Ekonomika](#)
- [Společnost](#)
- [Slovanské pole](#)
- [Území historie](#)
- [Tvůrci](#)
- [Pohled](#)
- [Kultura](#)
- [Literární obývací pokoj](#)
- [Fotoreportáž](#)
- [Výhradní](#)
- [Archiv rubrik](#)

Naši partneři

Oficiální stránka političky a veřejné osobnosti Natalia Alekseevna Narochnitskaya

Perspectives.ru

Česká republika: k opoziční alianci proti liberálně demokratickému autoritářství?

Rusko a Brazílie v paradigmatu strategického partnerství

„Šedá zóna“ Katyně, holocaust a polská spolupráce

Historie a politika v moderních rusko-polských vztazích

* Extremistické a teroristické organizace zakázané v Ruské federaci: americká společnost Meta a její sociální sítě Instagram a Facebook, Pravý sektor, Ukrajinská povstalecká armáda (UPA), Islámský stát (IS, ISIS), Jabhat Fatah Ash -Sham (dříve Jabhat al -Nusra, Jabhat al-Nusra), Národní bolševická strana (NBP), Al-Káida, UNA-UNSO, OUN, C14 (Sich, ukrajinsky. Sich), „Taliban“, „Mejlis krymskotatarského lidu“, „Jehovův Svědkové“, „Misanthropická divize“, „Bratrstvo“ Korchinského, „Umělecká příprava“, „Trident pojmenovaný po. Stepan Bandera“, Národní prapor „Azov“, „NSO“, „Slovanský svaz“, „Format-18“, „Hizb ut-Tahrir“, „Nadace pro boj s korupcí“ (FBK)

– zahraniční agentská organizace uznávaná jako extremistická, zakázán v RF a zlikvidován rozhodnutím soudu; její zakladatel Alexej Navalnyj je uveden na seznamu teroristů a extremistů atd.

*Organizace a občané uznání Ministerstvem spravedlnosti Ruské federace jako zahraniční agenti: Mezinárodní historická, vzdělávací, charitativní a lidskoprávní společnost „Memorial“, Jurij Levada Analytické centrum, Nadace „Na obranu práv vězňů“, „Institut globalizace a sociálních hnutí“, „Charitativní nadace pro ochranu zdraví a ochranu práv občanů“, „Centrum pro nezávislý sociologický výzkum“, Hlas Ameriky , Rádio Svobodná Evropa/Rádio Svoboda, TV kanál „Current Time“, Kavkaz.Realii, Crimea.Realii, Siberia.Realities, aktivista za lidská práva Lev Ponomarev, novináři Ljudmila Savitskaja a Sergej Markelov, šéfredaktor novin „Pskov Provincie“ Denis Kamalyagin, akční umělkyně a femaktivistka Daria Apakhonchich a další.